

İlkokul Öğrencilerinin Adalet Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Nur Leman BALBAĞ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
nur.balbag@dpu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-5166-9076

Adem KARATAŞ
karatasusak@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5581-3082

Cüneyit AKAR
Uşak Üniversitesi
cuneyit.akar@usak.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-6028-2036

Araştırma Makalesi	DOI: 10.31592/aeusbed.1096415
Geliş Tarihi: 31.03.2022	Revize Tarihi: 29.05.2022
	Kabul Tarihi: 28.06.2022

Atf Bilgisi

Balbağ, N. L., Karataş, A. ve Akar, C. (2022). İlkokul öğrencilerinin adalet eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 426-441.

ÖZ

İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin adalet eğilimi düzeylerini ortaya çıkarmak ve adalet eğilimi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma ilişkisel desen türünde betimsel bir alan araştırmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu devlet okulunda öğrenim gören 366 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma grubu okulun bulunduğu sosyoekonomik düzey kriterine göre belirlenmiş tabakalama yöntemiyle seçilmiştir. Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu ve Adalet Eğilimleri Ölçeği ile toplanmıştır. Adalet Eğilimleri Ölçeği 2011 yılında Sarmusak tarafından geliştirilmiş, 9 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Toplanan veriler üzerinden betimsel istatistikler yapılmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda öğrencilerin adalet eğilimlerinin yüksek olduğu ve kızların puanları erkeklere göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin adalet eğilimi ölçeğinden aldıkları puanlarla en yüksek ilişkisinin öğrencilerin telefon-tabletle oyun oynama süreleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin günlük telefon ve tabletle oyun oynama süreleri arttıkça adalet eğilimi puanları düşmektedir. Adalet eğilimleri ile anne ($r=.15$) ve baba eğitim durumu ($r=.14$) ile öğrencilerin kitap okuma sayıları arasında düşük düzeyli de olsa pozitif bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Aylık gelir durumu ile telefon tabletle oyun oynama süresi arasında da pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.17$). Bir diğer anlamlı bulgu ise telefon ve tabletle oyun oynama süresi ile televizyon izleme süresi olmuştur. İki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.34$). Telefon tabletle oyun oynayanlar aynı zamanda daha çok televizyon izlemektedirler. Bu sonuçlar doğrultusunda ailelere teknolojik araçlarla uzun süre vakit geçirmeleri durumunda öğrencilerin olumsuz etkilendiğine yönelik bilgilendirmeler yapılabilir. Öğrencilerin teknolojik aletlere daha az zaman geçirmesi için farklı ders dışı evde ve okulda yapılabilecek etkinlikler sunulabilir. Ayrıca bu konuyla ilgili daha derinlemesine nitel yöntemlerle araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Değer Eğitimi, adalet, ilkokul.

Investigation of Primary School Students' Justice Tendency in Terms of Various Variables

ABSTRACT

This research, which was carried out to reveal the justice disposition levels of primary school third and fourth grade students and to examine the justice disposition levels in terms of some variables, is a descriptive field study in the relational design type. The study group of the research consisted of 366 third and fourth grade students studying in public schools. The data of the study were collected with the personal information form and the Justice Tendency Scale. The justice tendencies scale was developed by Sarmusak in 2011 and consists of 9 items and one dimension. Descriptive statistics were made on the collected data. According to the analyzes made, it was found that the students' justice tendencies were high and the scores of the girls were significantly higher than the boys. In addition, it is seen that the highest correlation with the scores of the students from the justice tendency scale is the time the students play with the phone-tablet. It is striking that there is a positive relationship, albeit at a low level, between the justice tendencies, the education level of the mother ($r=.15$) and the father ($r=.14$) and the number of students reading books. It is seen that there is a positive relationship between monthly income status and playing time with phone tablet ($r=.17$). Another significant finding was the duration of playing games with phones and tablets and the duration of watching television. It is seen that there is a positive relationship between the two variables. In line with these results,

families can be informed that students are negatively affected if they spend a long time with technological tools. Different extracurricular activities that can be done at home and at school can be offered so that students spend less time on technological devices. In addition, more in-depth qualitative research can be conducted on this subject.

Keywords: Value Education, justice, primary school.

Giriş

Adalet kavramı İlkçağ Yunan Felsefesinden günümüze kadar değişik tanımlamalarda ele alınmaktadır. Sokrat'a göre adalet, iyi olanı kötüden ayırma bilgisidir. Sokrates iyilik, ahlak ve adaletin yasalara uymakla sağlanabileceğini savunur. Bilgi ve düşünce; ahlakın ve adaletin temelidir (Çeçen, 2020; Karagöz, 2002). Platon'a göre adalet, en üst düzeydeki uyumlu bir düzen anlamında, en yüce ve kapsamlı bir erdem, insanın ve devletin temel davranış kuralıdır. Aristoteles'e göre ise yasalara uymamak, onu kendi çıkarlarına göre kullanmak ve dolayısıyla bu şekilde bir eşitsizlik yaratmak adaletsizlik, yasalara uygun davranmak ve eşitliği bozmamak ise adalettir. Adalet, en genel anlamıyla haksız ile haklının veya yanlış ile doğrunun anlaşılması demektir (Titrek, 2009). Adalet, bireyi toplum tarafından yanlış kabul edilen davranışları sergilediğinde cezalandıran, doğru kabul edilmiş davranışlarda ise ceza vermeyen belki de ödüllendiren veya hak ettikleri şekilde davranılmasını zorunlu kılan bir olgudur (Cropanzano, Goldman ve Folger, 2003). Adalet; hakkı gözetmek, hak ve hukuka uygunluk, doğruluk, dürüstlük (Şenturan, 2014), eşitlik, hak yememe, insaniyet, meşruluk, tarafsızlık gibi tanımlar bu işleviyle de hukukun çekirdeğini oluşturmaktadır (Serinkan ve Erdiş, 2014). Geçmişten günümüze adalet kavramına yüklenen anlamlar incelendiğinde eşitlik düşüncesi temeline dayandığı görülmektedir. Modern toplumlarda, kendi isteğine bağlı olmaksızın dünyaya gelen ve yaşayan bireyler, içinde yaşadığı toplumun bir ferdi olarak nasıl yaşayacağını belirten ve ona kılavuz olan adalet, en önemli değer olarak kabul edilmektedir (Ertürk, 2014). Çünkü adalet değerine sahip olan bireylerin hayatlarında adil olmanın önemini hissetmeleri, bu yönde davranışlar sergilemeleri beklenir (Çengelci Köse, Gürdoğan Bayır, Köse ve Yıldırım Polat, 2019). Bu bakımdan bireylere okullarda, aile desteği sağlanarak, adalet değerinin erken yaşlardan itibaren kazandırılması önemlidir. Bireylere hukuk ve adalet bilinci kazanmalarının sağlanmasında eğitimin önemi yadsınamaz. Bu bakımdan temel eğitim düzeyinin kritik öneme sahip olduğu söylenebilir. Zira kişilik gelişiminin başladığı ve önemli ölçüde şekillendiği ilk çocukluk dönemi değerlerin kazandırılması açısından önemli görülmektedir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Günümüzde öğrencileri “iyi insan-iyi vatandaş” olarak yetiştirmenin en az akademik ve mesleki olarak yetiştirmek kadar önemli olduğu görüşü tüm eğitim çevrelerinde kabul görmektedir (Başaran ve Akar, 2016). Bu çerçevede okulların en önemli amaçlarından birinin öğrencilere milli ve evrensel değerleri kazandırmak olduğu görülmektedir. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı ilkokul ders programlarında öğrencilere kazandırılması gereken 10 adet kök değer belirlemiştir. Söz konusu kök değerleri “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirlemiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Görülmektedir ki sözü geçen kök değerlerden biri de “adalet” tir. Ayrıca kök değerlerin dışında Sosyal Bilgiler dersi (MEB, 2018a) ve İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi programlarında da (MEB, 2018b) adalete ve adil olma değerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Hem ulusal hem de evrensel açıdan önem taşıyan adalet, toplumun oluşumunda çocuklara kazandırılması gereken önemli bir değerdir. Bir toplumda barış, huzur ve mutluluğun en önemli ön koşulu adalettir. Çünkü adalet olmadan bunların sağlanması mümkün değildir. Bireylere bu değerın çocukluk yıllarından itibaren kazandırılması büyük önem arz etmektedir.

Adalet değeriyle ilgili alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde Sarmusak (2011) tarafından ilkokul 4. sınıf düzeyinde, Çalışkan, Güney ve Doğan (2019) tarafından ise 4 ve 5. sınıflar üzerinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin adalet eğilimleri yüksek bulunmuştur. Kılıç ve Kösterelioğlu (2019) tarafından yapılan çalışmada ise 4. sınıf öğrencilerinin bilişsel düzeyleri birbirinden farklı olsa da etik ve ahlak kavramlarının farkındalıklarının oldukça iyi olduğu görülmüştür. Ortaokul düzeyinde genellikle öğrencilerin adalet değerine yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Dinç ve Üztemur, 2016; İnel, Urhan ve Ünal, 2018). Öğretmen adayları ve öğretmenlerle yapılan çalışmalarda da genellikle metafor yoluyla algılar ortaya koyulmaya

çalışılmıştır (Çengelci Köse vd. 2019, Ünlütepe, 2016). Ayrıca farklı olarak Alkayış (2019)'ın yaptığı çalışmada öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre seçmeli olarak okutulan hukuk ve adalet dersi değerlendirilmiştir. İlgili alanyazın değerlendirildiğinde Türkiye’de ilkökul düzeyinde adalet değeriyle ilgili çalışmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Hâlbuki ilkökulda bütün programlarda yer verilen kök değerlerde yer alan adalet değerinin çalışılması çıkan sonuçlar ve öneriler doğrultusunda düzenlemelerin yapılması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada ilkökul öğrencileriyle farklı boyut, örneklem ve değişkenlerle çalışılmıştır. Bu çalışmanın da alana bu bakımdan katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu araştırmanın amacı, ilkökul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin adalet eğilimi düzeylerini ortaya çıkarılması ve adalet eğilimi düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adalet eğilimleri ne düzeydedir?
2. Öğrencilerin adalet eğilimleri cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin adalet eğilimleri ile anne ve baba eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu, evde yaşayan kişi sayısı, kardeş sayısı, aylık okunan kitap sayısı, televizyon izleme süresi ve telefon/tabletle oyun oynama süresi değişkenleri ile nasıl bir ilişki vardır?

Yöntem

Araştırmanın yöntem bölümünde sırasıyla araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması, son olarak araştırma etiği bölümüne yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adalet eğilim düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı araştırma ilişkisel desen türünde betimsel bir alan araştırmasıdır.

Çalışma Grubu

Araştırma Ege Bölgesinde bir ilkökulda 3. ve 4. sınıflarda öğrenim gören 366 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu okulun bulunduğu sosyoekonomik düzey kriterine göre belirlenmiş tabakalama yöntemiyle seçilmiştir. Çalışma grubu belirlenmeden önce okullar alt, orta ve üst sosyoekonomik olacak şekilde il milli eğitim müdürlüğünden destek alınarak tabakalandırılmıştır. Bu aşamadan sonra araştırmacıların kolay ulaşabileceği 3 okul çalışma grubu olarak seçilmiştir. Dağılımın sağlanabilmesi için seçilen 3 okulun 1’i alt, 1’i orta ve 1’i de üst sosyo-ekonomik grup olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak araştırmanın çalışma grubu 3 okulda öğrenim gören 366 öğrenci oluşmuştur. Okullar belirlendikten sonra okul içerisinde herhangi bir öğrenci seçkisine gidilmemiş, belirlenen okul içerisindeki bütün 3 ve 4. sınıf öğrencileri çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Katılımcı bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Betimsel Bilgiler

	N	%		N	%
Cinsiyet			Sınıf		
Kız	169	49,7	3	164	48,8
Erkek	167	50,3	4	172	51,2
Anne Eğitim Durumu			Baba Eğitim Durumu		
Okur-Yazar Değil	11	3,3	Okur-Yazar Değil	13	3,9
İlkokul	64	19	İlkokul	36	10,7
Ortaokul	97	28,9	Ortaokul	43	12,8
Lise	93	27,1	Lise	133	39,6

Ön Lisans-Lisans	71	21.1	Ön Lisans-Lisans	111	33
Ailenin Aylık Geliri			Kardeş Sayısı		
Asgari Ücret	57	17	1 Kardeş	50	14.9
1601-2000 TL	127	37.8	2 Kardeş	187	55.7
2001-3000 TL	115	34.2	3 Kardeş	76	22.6
3000 TL ve Üzeri	37	11	4 Kardeş	14	4.2
Evde Yaşayan Kişi Sayısı			Aylık Okunan Kitap Sayısı		
2 Kişi	6	1,8	5 Kardeş	6	1.8
3 Kişi	38	11.3	6 Kardeş	3	0.9
4 Kişi	166	49.4	Tel. Tab. Oynama Süresi		
5 Kişi	89	26.5	0-5 Tane	8	2.4
6 Kişi	23	6.8	6-10 Tane	58	17.3
7 Kişi	6	1.8	11-15 Tane	65	19.3
8 Kişi	8	2.4	16-20 Tane	63	18.8
Günlük TV İzleme Süresi			Hiç oynamam		
Hiç izlemem	133	39.6	Hiç oynamam	214	63.7
1-2 Saat	114	33.9	1-2 saat	86	25.6
3-4 Saat	46	13.7	3-4 Saat	13	3.9
4 Saatten fazla	43	12.8	4 Saatten fazla	23	6.8
Toplam	366	100			

Tablo 1 de araştırmanın katılımcılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcılardan 169'u kız, 167'si ise erkek iken 164'ü üçüncü sınıf 172'si de dördüncü sınıf öğrencisidir. Anne- baba eğitim durumları incelendiğinde çoğunluğunun anne eğitim durumu ortaokul (97) ve lise (93) mezunu iken baba eğitim durumunun lise (133) olduğu görülmektedir. katılımcıların ailelerinin gelir durumu incelendiğinde ise büyük bir çoğunluğunun (242), 1601- 3000 arasında olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun iki (187)kardeş olduğu ve evde dört kişi yaşadıkları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri kişisel bilgi formu ve Adalet Eğilimleri Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerden kişisel bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen bir adet Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin anne ve baba eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu, evde yaşayan kişi sayısı, kardeş sayısı, aylık okunan kitap sayısı, günlük televizyon izleme süresi ve günlük telefon tabletle oyun oynama süresi ile ilgili bilgiler yer almıştır.

Adalet Eğilimi Ölçeği

Çalışmada öğrencilerin adalet eğilimlerini ölçmek amacıyla ilkokul 4 ve 5. sınıflar için Sarmusak (2011) tarafından geliştirilen Adalet Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucuna göre ölçeğin 9 madde ve tek boyuttan oluştuğu tespit edilmiştir. Tek faktörlü yapının açıkladığı toplam varyans 34.01'dir. Ölçekte yer alan maddelerin yük değerleri .336 ile .758 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenilirlik düzeyi .73 hesaplanmıştır (Sarmusak, 2011). Bu çalışmada ise ölçeğin güvenilirlik değeri .69 bulunmuştur. Ölçekte yer alan 1., 2., 3., 6., 7. ve 8. sorular olumsuz anlam içerdiğinden ters çevrilerek toplanmaktadır. Ölçeğin orijinali 4'lü likert tipinde hazırlanmıştır. Ancak bu çalışmada 3. sınıf öğrencilerinin de örnekleme dahil olmasından dolayı ölçek 3'lü likert tipinde düzenlenmiştir. Bu haliyle ölçekten alınacak en düşük puan 9, en yüksek puan ise 27'dir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri belirlenen okullara gidilerek bizzat araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Uygulama öncesinde Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca uygulama esnasında okul yönetimlerinin ve sınıf öğretmenlerinin desteği sağlanmış ve öğrencilerden gönüllü olanlar ölçekleri doldurmuşlardır.

Veriler bir istatistik programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Veri analizinden önce elde edilen veriler eksik ya da hatalı değer, aykırı değer, normallik ve çoklu değişme açısından incelenmiş, düzeltilmesi gereken veriler düzeltilmiş ve uygun olmayan veriler elenmiştir. Bu işlemlerden sonra kalan 366 öğrencinin verisi analizlere tabi tutulmuştur. Analizlerden önce ölçeklerde var olan olumsuz maddelerin ters çevrilme işlemi gerçekleştirilmiştir. Analiz aşamasında ilk olarak öğrencilerin Adalet eğilimi ölçeğinin toplam puan ve standart sapma değerleri ve yüzdelik değerleri hesaplanmıştır. Tüm analizler toplam puanlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet ve sınıf düzeyi iki değişkenli bağımsız değişkenler olduklarından bu değişkenler ile öğrencilerin adalet eğilimi puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının tespit edilebilmesi için bağımsız örneklem için t testi uygulanmıştır. Öğrencilerin anne-baba eğitim durumu, aylık gelir, evde yaşayan kişi sayısı, kardeş sayısı, okunan kitap sayısı, televizyon izleme süresi ve telefon tabletle oyun oynama süresi değişkenleri ile adalet eğilimi ölçeği puanları arasındaki ilişki için pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Araştırma Etiği

Araştırma verilerinin toplanma sürecinden önce Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu' nun 12/07/2021 tarihli E.89784354 sayılı kararı ile etik kurul izni alınmıştır. Araştırmanın etik açıdan uygun olduğu kararından sonra araştırma sürecine başlanmıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemlerine göre sırasıyla tablolar halinde verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adalet eğilimi ölçeği toplam puan ortalamaları, standart sapma ve yüzdelik değerlerine ilişkin bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

İlkokul 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Eğilimi Ölçeğine İlişkin Toplam Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

	N	En Düşük	En Yüksek	Ortalama	Std. Sapma	%
Adalet Eğilimi Ölçeği	336	9,00	27,00	23,30	3,23	86,3

Tablo 2'de görüldüğü gibi ölçekten alınabilecek en düşük puan 9 iken en yüksek puan 27'dir. Bu çalışmada öğrencilerden alınan puan ortalaması 23,30, standart sapma değeri ise 3,23 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu puanın yüzdelik karşılığı ise % 86,3 hesaplanmıştır. Bu bulgular öğrencilerin adalet eğilimlerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adalet eğilimi puanlarının cinsiyet değişkenine göre t testi ile karşılaştırılması ilişkin bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

İlkokul 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Eğilimi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi İle Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Kız	169	23,72	3,18		
Erkek	167	22,87	3,24	5,88	0,01
Toplam	336	23,30	3,23		

Tablo 3'te görüldüğü gibi yapılan t testi sonucuna göre kızların puanları erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur (t=5,88; p<0,005). Bu bulgulara göre ilkokul 3 ve 4. sınıf düzeyindeki kız öğrencilerinin adalet eğilimlerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.

İlkokul 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Eğilimi Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre T Testi İle Karşılaştırılması

Sınıf Düzeyi	N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
3. Sınıf	164	23,63	3,06		
4. Sınıf	172	22,99	3,38	3,34	0,07
Toplam	336	23,30	3,23		

Tablo 4'te görüldüğü gibi araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin 164'ü 3. sınıf öğrencisiyken, 172'si 4. sınıf öğrencisidir. İki grup arasında adalet eğilimi ölçeğinden elde edilen ortalama puanlar arasından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için t testi uygulanmıştır. Uygulanan t testi sonucuna göre iki grup arasında 3. sınıfların lehine bir fark görünse de, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür (t=3,34; p>0,05).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlkokul 3. ve 4. Öğrencilerin adalet eğilim düzeyleri ile anne ve baba eğitim durumu, ailenin aylık gelir durumu, evde yaşayan kişi sayısı, kardeş sayısı, aylık okunan kitap sayısı, televizyon izleme süresi ve telefon/tabletle oyun oynama süresi değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5.

İlkokul 3. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Adalet Eğilim Düzeyleri İle Değişkenler Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1- Adalet Eğilimi	1,00								
2- Anne Eğitim Durumu	,07	1,00							
3- Baba Eğitim Durumu	,02	,64**	1,00						
4- Aylık Gelir Durumu	-,12*	-,03	-,17**	1,00					
5- Kardeş Sayısı	,04	-,08	-,06	,08	1,00				
6- Evde Yaşayan Kişi Sayısı	,02	-,07	-,03	,02	,64**	1,00			
7- Kitap Okuma Durumu	,24**	,15**	,14**	,05	,06	,04	1,00		
8- TV İzleme Süresi	-,19**	,02	,03	,07	-,03	,02	-,17**	1,00	
9-Tel. Tabl. Oynama Süresi	-,30**	,06	,10	,17**	-,05	,02	-,09	,34**	1,00

Tablo 5' te görüldüğü gibi İlkokul 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adalet eğilimi ölçeğinden aldıkları puanlarla en yüksek ilişkinin öğrencilerin telefon-tabletle oyun oynama süreleri olduğu görülmektedir. Öğrencilerin günlük telefon ve tabletle oyun oynama süreleri arttıkça adalet eğilimi puanları düşmektedir (r= -.30). Yine öğrencilerin günlük televizyon izleme süreleri arttıkça adalet eğilimi puanları düşmektedir (r=-.19). Buna karşılık öğrencilerin okudukları kitap sayısı ile adalet eğilimi puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kitap okuma sayısı arttıkça adalet

eğilimi puanları da artmaktadır ($r=.24$). Öğrencilerin adalet eğilimi puanlarıyla bir diğer anlamlı ilişki ise aylık gelir durumu değişkeni olmuştur. Aylık gelir durumu ile adalet eğilimi puanları arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r=-.12$). Öğrencilerin adalet eğilimi puanları ile anne ve baba eğitim durumu, kardeş sayısı ve evde yaşayan kişi sayısı değişkenleri ile bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde anne ($r=.15$) ve baba eğitim durumu ($r=.14$) ile öğrencilerin kitap okuma sayıları arasında düşük düzeyli de olsa pozitif bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Aylık gelir durumu ile telefon tabletle oyun oynama süresi arasında da pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.17$). Bir diğer anlamlı bulgu ise telefon ve tabletle oyun oynama süresi ile televizyon izleme süresi olmuştur. İki değişken arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=.34$). Telefon tabletle oyun oynayanlar aynı zamanda daha çok televizyon izlemektedirler. Bu bulgulara göre öğrencilerin televizyon izleme süreleri ile telefon ve tabletle oyun oynama sürelerinin onların adalet eğilimlerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Buna karşılık kitap okumanın öğrencilerin adalet eğilimlerini olumlu yönde etkilemektedir. İlişkilerin gücünün düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinin adalet eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan araştırmaya göre öğrencilerin adalet eğilimlerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular Sarmusak (2011) tarafından ilkokul 4. Sınıflar üzerinde yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir. Aynı ölçme aracıyla 4 ve 5. sınıflar üzerinde yapılan bir araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin adalet eğilimleri yüksek bulunmuştur (Çalışkan, Güney ve Doğan 2019).

Cinsiyete göre kızların adalet eğilimlerinin erkeklere göre yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sarmusak (2011) tarafından ilköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşılık aynı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok saygılı olma, dürüst olma, misafirperver olma ve dayanışma eğilimine sahip oldukları belirlenmiştir (Sarmusak, 2011). Yaşartürk (2019) ilkokul 1. ve 3. sınıf öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, adil olma değerinin kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Yaşartürk, 2019). Ancak nitel olarak gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda farkın anlamlı olduğu ifade edilmemiştir. Adalet veya adil olma ile ilgili yapılan çalışma sayısı azdır. Kohlberg'e göre ahlaki gelişim kuramının temelleri adalet anlayışı üzerine atılmıştır. Kohlberg adalet anlayışının evrenselliğine vurgu yapar (Bozdoğan, 2019). Bu nedenle öğrencilerin adalet eğilimleri ile en yakın ilişkisi olabilecek kavram olan ahlak kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş ve tartışılmıştır. Bu çalışmaların birinde Koca (1987) 1. sınıfa giden 120 çocuğun ahlaki yargılarının cinsiyet, anne eğitim durumu, anaokuluna gidip gitmeme ve kardeş sayısına göre değişip değişmediğini tespit etmek için bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada kız öğrencilerin ahlak gelişim düzeyi erkeklere göre yüksek bulunmuştur (Koca, 1987; Akt., Yaşartürk, (2019); Çekin (2013); Çiftçi (2001), Şengün (2008) lise düzeyinde, Hatunoğlu, (2003); Çırak (2006), Coşkun ve Yıldırım (2009), Kaya ve Aydın (2011), Şahin ve Bakioğlu (2014), Alkal ve Kök (2018) ise üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarda kız öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu bulgulara karşılık Çakmak (2016), adalet değerine ilişkin algılamada cinsiyet faktörünün etkisi olmadığını belirtmektedir. Benzer biçimde Gündoğan (2021), demokratik değer algılarının cinsiyete göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Adalet eğilimleriyle içerik olarak benzer nitelikte olan çocukluk döneminde ahlak gelişimi üzerinde yapılan bazı çalışmalarda ise cinsiyetin ahlak gelişimi üzerinde bir etkisi olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Acuner, 2004; Çapan, 2005; Çileli, 1981; Çitemel, 2010; Gültekin, 2008; Gümüş, 2015; Kabaday ve Aladağ, 2010; Özgüleç 2001; Özkaynak, 1982; Seydooğulları, Çiftçi ve Koç, 2014; Söylemez ve Oruç, 2018; Şafak, 2008). Erkeklerin lehine olan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Tüm bu bulgular değerlendirildiğinde kızların adalet eğilimlerinin erkeklere göre yüksek olma eğiliminde olduğu ifade edilebilir.

Bu araştırmada öğrencilerin adalet eğilimlerinin sınıfa göre farklılaşmadığı görülmüştür. Yaşartürk (2019) araştırmasında adil olma değeri için ise 1. sınıfa giden öğrencilerin puanlarını 3. sınıfa giden öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulsa da bu farklılık anlamlılık ifade etmemektedir (Yaşartürk, 2019). Çalışkan, Güney ve Doğan (2019) yaptıkları çalışmada ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin adalet değeri puan ortalamalarının birbirlerine oldukça yakın olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Çalışkan, Güney ve Doğan 2019). Gümüş (2015) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada sınıf düzeyinin ahlak gelişim düzeyleri açısından değişmediğini bulmuştur. Çileli (1981) ve Acuner (2004) yaptıkları çalışmalarda yaş değişkeninin ahlak gelişimi açısından anlamlı farklılık ifade etmediğini tespit etmişlerdir. Yüksek yaş gruplarında yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Şengün (2008), lise öğrencilerinin ahlaki olgunlukları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir. Alkal ve Kök (2018) ise üniversite öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre ahlaki olgunluk düzeyi açısından aralarında fark tespit edememiştir. Yine üniversite düzeyinde Hatunoğlu (2003), Çırak (2006), Gültekin (2008), Coşkun ve Yıldırım, (2009) ve Söylemez ve Oruç, (2018) yaptıkları araştırmalarda ahlaki gelişim ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgulara karşılık Teloğlu (2016) “Erken Çocuklukta Üstün Yetenekli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Ahlaki Akıl Yürütmelerinin İncelenmesi” amacıyla yaptığı çalışmada, üstün yetenekli çocuklarda ve yaşa göre ahlaki akıl yürütmede anlamlı farklılık tespit etmiştir. Kohlberg (1969), ahlaki olgunluk ile yaşın olumlu yönde bir ilişkisi olduğunu ve yaş aldıkça ahlakş olgunluğunda arttığı ortaya çıkmıştır (Akt: Şengün, 2008). Alkal ve Kök (2018) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada yaşın ahlaki olgunluğu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada düşük düzeyli bir ilişki olsa da ailenin gelir durumu arttıkça adalet eğiliminde düşme meydana geldiği tespit edilmiştir. Alkal ve Kök (2018) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir çalışmada aile aylık gelir durumu düşük öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Şafak (2008) tarafından yapılan bir çalışmada da düşük ekonomik gelire sahip olanların ahlaki olgunluk puan ortalamaları, ekonomik durumunu iyi öğrencilerin ahlaki olgunluk puan ortalamalarına kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık Seydooğulları, Çiftçi ve Koç, 2014 yaptıkları çalışmada öğrencilerin algıladıkları sosyoekonomik düzeylerine göre ahlaki yargı puanlarında anlamlı bir farklılık saptamamışlardır (Seydooğulları, Çiftçi ve Koç, 2014).

Bu araştırmada anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, kardeş sayısı, evde yaşayan kişi sayısı ile öğrencilerin adalet eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. İlkokuldan üniversite düzeyine kadar yapılan bazı çalışmalarda anne ve baba eğitim durumunun öğrencilerin ahlaki olgunluk veya gelişimlerini etkilemediğini bulan çalışmalar bulunmaktadır (Acuner, 2004; Coşkun ve Yıldırım, 2009; Çapan, 2005; Çiftçi, 2001; Çitemel 2010; Koca, 1987; Özkaynak, 1982; Söylemez ve Oruç 2018; Şengün, 2008). Bu bulgular araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Buna karşılık bazı araştırmalarda anne eğitim durumunun etkili olduğunu sonucuna ulaştıkları görülmektedir (Çırak, 2006; Çiftçi ve Koç, 2014; İkizoğlu, 1993; Mangır ve Haktanır, 1990; Seydooğulları,). Gültekin (2008) tarafından yapılan bir çalışmada ise üniversite öğrencilerinin ahlaki yargıları üzerinde baba eğitimi durumunun etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmada babası üniversite mezunu olanların ahlaki yargı puanları yüksek bulunmuştur.

Bu araştırmada öğrencilerin kardeş sayıları ve evde yaşayan kişi sayısı ile adalet eğilimleri arasında bir ilişki bulunmamıştır. Aydoğan (2020) tarafından yapılan bir çalışmada da okul öncesi ve ilkökul öğrencilerinin ahlaki yargılamalarında, öğrencilerin kardeş sayıları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Aydoğan, 2020). Söylemez ve Oruç (2018) tarafından öğretmen adayları üzerine yapılan bir araştırmada da kardeş sayısının ahlaki yargıyı etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (Söylemez ve Oruç, 2018). Benzer şekilde üniversite düzeyinde yapılan başka çalışmada da kardeş sayısının etkili olmadığı görülmüştür (Çırak, 2006).

Televizyon izleme süresi ve telefon tabletle oyun oynama süresinin artması öğrencilerin adalet eğilimlerini olumsuz etkilemektedir. Akar ve Kara (2020) tarafından yapılan bir araştırmada öğrencilerin demokratik tutumlarını tek başına en fazla yordayan değişken öğrencilerin günlük TV izleme süreleri bulunmuştur. Öğrencilerin TV izleme süreleri arttıkça demokratik tutum puanları

düşmektedir. Alan yazına bakıldığında televizyon izleme süresi ile adalet eğilimi vb. konularla ilişkiyi araştıran bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte TV izleme, cep telefonu tablet gibi araçlarla fazlaca zaman geçirilmesinin öğrenci başarısına olumsuz etkilerinin olduğu çalışmalar bulunmaktadır (Akar ve Kara, 2016).

Kitap okuma alışkanlığı yüksek olan öğrencilerin adalet eğilimleri de artmaktadır. Kitap okuma alışkanlığı değişkeni ile adalet, adil olma veya ahlaki olgunluk ve benzeri bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte adalet ile ilgili olabilecek demokratik tutum ile ilgili yapılan bir çalışmada kitap okumanın öğrencilerin demokratik tutumları ile pozitif bir ilişki gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Akar ve Kara, 2020). Benzer şekilde yapılan bazı araştırma sonuçları duyuşsal özellikler ile kitap okuma alışkanlığı arasında bir ilişki olduğunu, kitap okumanın bu konularda olumlu etki yapabildiğini göstermektedir. Saldırganlık davranışları üzerine yapılan bir çalışmada saldırganlık puanları en yüksek olan öğrencilerin, en az kitap okuyanlar olduğu tespit edilmiştir (Sili, 2012). Çalışmada öğrenciler arasında kitap okuyan öğrencilerin zorbalık davranışını en az düzeyde gösterdikleri, buna karşılık bu davranışı gösterenlerin ise az kitap okudukları tespit edilmiştir. Sili (2012) çalışmada kitap okumanın bireyde düşünme ve empati yeteneğini geliştirdiğini böylece kitap okumayan öğrencilerin ise kontrolsüz davranışlar içerisinde olduklarını sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular mevcut araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Araştırmanın sonuçları kapsamında uygulamaya ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- Okul aile işbirliği artırılarak ailelere öğrencilerin televizyon, telefon, tablet, bilgisayar vb. teknolojik araçlarla uzun süre vakit geçirmeleri durumunda öğrencilerin olumsuz etkilendiğine yönelik bilgilendirmeler yapılabilir.
- Öğrencilerin kitap okuma sürelerinin arttırmasına yönelik projeler, yarışmalar ve etkinlikler düzenlenebilir.
- Öğrencilerin teknolojik aletlere daha az zaman geçirmesi için farklı ders dışı evde ve okulda yapılabilecek etkinlikler sunulabilir.
- Öğretme öğrenme sürecinde adalet değerine kazandırılmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirilebilir.
- Öğretmenlerin adalet algısı ve eğilimlerine yönelik nitel ve nicel çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Öğrencilerin adalet algısına ve eğilimlerine yönelik derinlemesine incelenecek nitel çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Öğrenme- öğretme sürecinde adalet değerinin kazandırılmasıyla ilgili yönelik görüşme ve gözlemler yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmacıların hepsi araştırmaya eşit katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması

Araştırmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum söz konusu değildir.

Kaynaklar

Acuner, H. Y. (2004). *14-18 yaş arası gençlerde ahlaki yargı gelişimi ve ahlak eğitimi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Akar, C. ve Kara, M. (2016). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi. *International Turkish Literature Culture Education Journal*, 5(3), 1339-1355.

- Akar, C. and Kara, M. (2020). Critical thinking attitude and some other variables in predicting students' democratic attitudes. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 7(2), 226-245.
- Alkal, A. ve Kök, M. (2018). Ahlaki olgunluğun yordanmasında kişilik özelliklerin ve bazı değişkenlerin etkisinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22 (2), 509-529.
- Aydoğan, B. (2020). *Anasınıfı ve ilkokul öğrencilerinin kararlarının Piaget'in Ahlak Gelişim Kuramına göre incelenmesi (Sakarya ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Bakioğlu, F. (2013). *Kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Başaran, M. ve Akar, C. (2016). Değerler eğitiminde millet mistikleri - Mehmet Akif Ersoy ve Nurettin Topçu'da ideal insan: Bir içerik analizi. *Diyalektolog*, 12, 25-45.
- Bozdoğan Ç. B. Y. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemalar ile Kohlberg ahlaki gelişim kuramı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009). Üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 311-328.
- Çakmak, M. M. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin adalet, dürüstlük, saygı, sorumluluk ve barış değerleri hakkındaki algıları (Diyarbakır ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çalışkan, H., Güney, S. ve Doğan, S. (2019). *İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin adalet ve saygı değerlerinin incelenmesi*. ERPA International Congresses on Education 2019. In Book of Proceedings (p. 416-423).
- Çapan, A. S. (2005). *3-11 yaş çocuklarının ahlak gelişimlerinin Piaget'nin ahlaki gelişim kuramına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çeçen, A. (2020). *Adalet kavramı*. (5. Baskı). Astana Yayınları. Ankara.
- Çekin, A. (2013). Öğretmen adaylarının ahlaki olgunluk düzeyleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 1035-1048.
- Çengelci Köse, T., Gürdoğan Bayır, Ö., Köse, M. ve Yıldırım Polat, A. (2019). Öğretmen adaylarının bakış açısıyla adalet değeri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 67-93.
- Çırak, G. K. (2006). *Üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri ve ahlaki yargı yetenekleri ile kendini gerçekleştirme düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Çiftçi, N. (2001). *Almanya ve Türkiye'deki öğrencilerin ahlaki yargı yeteneklerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çileli, M. (1981). *14-18 yaşları arasındaki öğrencilerde ahlakî yargının zihinsel gelişim psikolojisi yaklaşımı ile değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Çitemel, N. (2010). *Lisansüstü öğrencilerinin ahlaki yargı yetenekleri ile psikolojik belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Cropanzano, R., Goldman, B. and Folger, R. (2003). Deontic justice: The role of moral principles in workplace fairness. *Journal of organizational behavior*, 24(8), 1019-1024.
- Dinç, E. ve Üztemur, S. S. (2016). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin demokratik değer algılarının karikatürler aracılığıyla incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(3), 974-988.
- Ertürk, R. (2014). *Öğretmenlerin iş motivasyonları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki (Bolu ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Gültekin, F. (2008). *Psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışma, sosyal hizmet öğrencilerinde üniversite eğitiminin ahlaki yargı yeteneğine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş, E. (2015). *Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ortaokul öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyi ile cinsiyet rollerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Gündoğan, A. (2021). Okulöncesi ve sınıf öğretmeni adaylarının demokratik değer algıları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(4), 774-787. doi: 10.16986/HUJE.2020059308
- Hatunoğlu, A. G. (2003). *Farklı ahlaki gelişim düzeylerinde bulunan üniversite öğrencilerinin kendilerinin ve toplumun ahlak düzeylerini değerlendirmeleri ve psikolojik belirti düzeylerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İkizoğlu, M. (1993). *Demokratik ve otoriter ana baba tutumlarının lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnel, Y., Urhan, E. ve Ünal, A.İ. (2018). Ortaokul öğrencilerinin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8(2), 379-402.
- Kabaday, A. ve Aladağ, K. S. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 878-898.
- Karagöz, Y. (2002). Liberal Öğretide Adalet, Hak ve Özgürlük. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 267-295.
- Kaya, M. ve Aydın, C.(2011). Üniversite öğrencilerinin dini inanç ile ahlaki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 15-42.
- Kılıç, M. ve Kösterelioğlu İ. (2019,19-22 Haziran). Mevlana'nın Sözleri ve Sözleriyle Desteklenen Hikayelerin Değerler Eğitimine Katkısı. Sakarya. E. Masalç *Erpa international congresses on education 2019. In book of proceedings 177-183*. EDUGARDEN.
- Koca, G. (1987). *İlkokul birinci sınıfa devam eden yedi yaşındaki çocukların ahlaki yargılarını etkileyen bazı faktörler*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Mangır, M. ve Haktanır, G. (1990). *A.Ü. Ziraat Fakültesi'nde çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde bir araştırma, bilimsel araştırmalar ve incelemeler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2021). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020 Yılı*. http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396 adresinden 25.11.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4. Sınıf)*. Ankara.
- Özgüleç, F. (2001). *7-11 yaşlarındaki çocukların ahlaki yargılarının gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkaynak, B. (1982). *Teğmen Kalmaz İlköğretim Okuluna devam eden 6-11 yaş grubu çocukların ahlaki yargılarının gelişimi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sarmusak, D. (2011). *İlköğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve algıladıkları öğretmen tutumlarının öğrencilerin ahlaki değer yargılarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Serinkan, C. ve Erdiş, Y. Ü. (2014). *Dönüşümcü liderlik bağlamında örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Seydoğulları Ü. S., Çiftçi Arıdağ, N. ve Koç, M. (2014). Lise öğrencilerinde ahlaki yargı yeteneğinin anne baba tutumları açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 21-40.
- Sili, A. (2012). Lise öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri üzerine sosyolojik bir değerlendirme: Erzurum Örneği. *EKEV Akademi Dergisi*, 16(51), 261-271.
- Söylemez, B. ve Oruç, C. (2018). Üniversite öğrencilerinin ahlaki yargı düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1595-1614.
- Şafak, Z. (2008). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenler ve yöneticilerin bilişsel ahlaki yeteneklerinin çok boyutlu olarak incelenmesi (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, R. ve Bakioğlu, F. (2014). Kültürlerarası tolerans ile ahlaki olgunluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 7(29), 108-116.
- Şengün, M. (2008). *Lise öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin bazı kişisel değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Şenturan, Ş. (2014). *Örnek olaylarla örgütsel davranış*. İstanbul: Beta.
- Türk Dil Kurumu. (2021). *Güncel Türkçe Sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 25.11.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Teloğlu, Ő. K. Ç. (2016). *Erken çocuklukta üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların ahlaki akıl yürütmelerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Titrek, O. (2009). Okul türüne göre okullardaki örgütsel adalet düzeyi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 551-573.
- Ünlütepe, M. (2016). Temel ve ortaöğretim kurumlarında hukuk eğitimi üzerine. *Legal Hukuk Dergisi*, 14(161), 2393-2407.
- Yaşartürk, İ. (2019). *İlkokul öğrencilerinin adalet, dürüst olma, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine yönelik yargılarının Kohlberg'in ahlak gelişim kuramına göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.

Extended Abstract

Introduction

Today, the view that raising students as "good people-good citizens" is as important as raising them academically and professionally is accepted in all educational circles (Başaran & Akar, 2016). In this context, it is seen that one of the most important goals of schools is to provide students with national and universal values. Justice, which is important both nationally and universally, is an important value that should be brought to children in the formation of society. The most important prerequisite for peace, tranquility and happiness in a society is justice. It is not possible to achieve these without justice. Because individuals who have the value of justice are expected to act in this direction by feeling the importance of being fair in their lives. It is of great importance that individuals gain this value from childhood. Therefore, the aim of this study is to reveal the justice disposition levels of primary school third and fourth grade students and to examine the justice disposition levels in terms of some variables. For this purpose, answers to the following questions were sought in the study.

- What is the level of justice tendencies of primary school 3rd and 4th grade students?
- Do students' justice tendencies differ according to gender and grade level variables?
- What is the relationship between the justice tendencies of the students and the education level of the parents, the monthly income of the family, the number of people living at home, the number of siblings, the number of books read monthly, the time spent watching television and the time playing games with a phone/tablet?

Method

This research, which aims to examine primary school 3rd and 4th grade students' justice disposition levels and their justice disposition levels in terms of some variables, is a descriptive field study in relational design type.

The study group of the research was carried out with 366 students studying in the 3rd and 4th grades of public primary schools. The study group was selected by the stratification method determined according to the socioeconomic level criteria of the school. Before determining the working group, the schools were stratified as low, middle and high socioeconomic groups with the support of the provincial national education directorate. After this stage, 3 schools that researchers can easily reach were selected as the study group. In order to ensure the distribution, 1 of the 3 schools selected was determined as a lower socio-economic group, 1 as a middle socio-economic group and 1 as an upper socio-economic group. After the schools were determined, no student selection was made within the school, and all 3rd and 4th grade students in the selected school were included in the study group.

The data of the study were collected through the personal information form and the Justice Tendency Scale. In the personal information form, information about the education level of the parents, the monthly income of the family, the number of people living at home, the number of siblings, the number of books read monthly, the daily television watching time and the daily playing time with the phone and tablet were included in the personal information form. The Justice Tendency Scale was developed by Sarmusak (2011), for primary school 4th and 5th grades. According to the result of the factor analysis, it was determined that the scale consisted of 9 items and one dimension. The total variance explained by the single factor structure is 34.01. The original scale was prepared in 4-point Likert type. However, since 3rd grade students were included in the sample in this study, the scale was arranged in a 3-point Likert type. As such, the lowest score to be obtained from the scale is 9, and the highest score is 27. The scales were applied by the researchers themselves by going to the designated schools.

Findings

The findings regarding the total score averages, standard deviation and percentage values of the 3rd and 4th grade primary school students on the justice tendency scale are given in Table 1.

Table 1.

Total score averages and standard deviation values of primary school 3rd and 4th grade students on the justice tendency scale

Justice Tendencies Scale	N	Lowest	Highest	Mean	Std. Deviation	%
	336	9,00	27,00	23,30	3,23	86.3

The lowest score that can be obtained from the scale is 9, while the highest score is 27. In this study, the average score obtained from the students was calculated as 23.30, and the standard deviation value was calculated as 3.23. The percentage equivalent of this score was calculated as 86.3%. These findings can be interpreted as students' tendency to justice is high. In addition, according to the t test results, the scores of the girls were found to be significantly higher than the boys ($t=5.88$; $p<0.005$). According to these findings, it can be said that the justice tendencies of the 3rd and 4th grade primary school female students are higher than the male students. When the justice tendencies according to class levels are examined, it was seen that although there was a difference in favor of the 3rd graders between the two groups according to the t-test results applied, this difference was not statistically significant ($t=3.34$; $p>0.05$).

Table 2.

The Relationship Between the Levels of Justice Tendency of Primary School 3rd and 4th Grade Students and the Variable

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1- Justice tendency	1,00								
2- Mother's education	,07	1,00							
3- Father's education	,02	,64**	1,00						
4-Monthly income	-,12*	-,03	-,17**	1,00					
5- Number of siblings	,04	-,08	-,06	,08	1,00				
6- Number of people living in the house	,02	-,07	-,03	,02	,64**	1,00			
7- Reading book	,24**	,15**	,14**	,05	,06	,04	1,00		
8- tv watching time	-,19**	,02	,03	,07	-,03	,02	-,17**	1,00	
9- Time of social media	-,30**	,06	,10	,17**	-,05	,02	-,09	,34**	1,00

When the correlation table between students' justice dispositions and some variables is examined, it is seen that the highest correlation with the scores of primary school 3rd and 4th grade students from the justice disposition scale is the time students play with their phones-tablets. As students' daily playing time with phones and tablets increases, their justice tendency scores decrease ($r= -.30$). Again, as students' daily television watching time increases, their justice tendency scores decrease ($r=-.19$). On the other hand, it has been determined that there is a positive relationship between the number of books students read and their justice tendency scores. As the number of reading books increases, the justice tendency scores also increase ($r=.24$). Another significant relationship with the students' justice tendency scores was the monthly income status variable. It has been determined that there is a negative relationship between monthly income status and justice tendency scores ($r=-.12$). It is seen that there is no relationship between the students' justice tendency scores and the mother and father education level, the number of siblings and the number of people living at home. According to these findings, it can be said that the duration of watching television and playing games with phones and tablets negatively affect their justice tendencies. On the other hand, reading books has a positive effect on students' justice tendencies. It is seen that the strength of the relations is at a low level.

Conclusion, Discussion and Recommendations

According to the research conducted to examine the justice dispositions of the third and fourth grade primary school students in terms of various variables, it was concluded that the justice dispositions of the students were high. These findings are similar to the study conducted by Sarmusak (2011) on primary school 4th graders. Similarly, in a study conducted on 4th and 5th grades with the same measurement tool, students' justice tendencies were found to be high (Çalışkan, Güney & Doğan 2019). According to gender, it has been determined that girls' justice tendencies are higher than boys. In the study conducted by Sarmusak (2011) on primary school 4th and 5th grade students, it was concluded that there was no difference according to gender. In this study, it was seen that the students' justice tendencies did not differ according to the class. For the value of fairness in Yaşartürk (2019) research, although the scores of the 1st grade students are higher than the 3rd grade students' scores, this difference is not meaningful (Yaşartürk, 2019). In their study, Çalışkan, Güney & Doğan (2019) concluded that the mean justice values of primary and secondary school students are quite close to each other (Çalışkan, Güney & Doğan 2019).

Within the scope of the research results, the following suggestions can be offered to practitioners and researchers: By increasing school-family cooperation, families can provide students with television, phone, tablet, computer, etc. Information can be given that students are negatively affected if they spend a long time with technological tools. Seminars on how to organize values education activities for families with their children can be organized through the school's guidance service and classroom teachers. Projects, competitions and activities can be organized to increase students' reading time. Qualitative and quantitative studies can be conducted on teachers' perceptions and tendencies of justice. Qualitative studies can be carried out to examine students' perceptions and tendencies of justice in depth.